

Alan tuntosarvet

Piskuisista Piirtäjäpäivistä on 30 vuodessa kehittynyt kansainvälinen tapahtuma, jonka merkitystä suomalaiselle sarjakuvalle ei voi kiistää.

TEKSTI **VILLE HÄNNINEN**

8 SARJAINFO

**Helsingin 25.
sarjakuvafestivaalit
10.-12.9.**

Kuvassa Miia Ahola ja festivaalipaikka vuonna 2006.

© ANTTI KIRO

Ensimmäinen suomalainen sarjakuvalehti, *Ilmari Vainion Professori Itikaisen tutkimusretki* (WSOY) ilmestyi vuonna 1911. Sen jälkeen suomalainen sarjakuva eli vuosikymmenet aliarvostettuna, jopa halveksittuna populaarikulttuurin muotona. Sitä tehtiin kyllä runsaasti eri aikakaus- ja sanomalehtiin ja kokoelmiinkin ilmestyi, mutta sarjakuvakirjoittelu oli vähäistä. Suomalaiselle sarjakuvalle omistettuja tapahtumia tai näyttelyjä ei ollut käytännössä lainkaan.

Tilanne alkoi muuttua 1960- ja 1970-lukujen taitteessa, jolloin mielenkiinto populaarikulttuuria kohtaan virisi niin yliopistolla, lehdistössä kuin taideväenkin keskuudessa. Aikaisempi, kategorisen tiukka jako ”korkeaan” ja ”matalaan” kulttuuriin alkoi vähitellen murtua, tai ainakin

se kyseenalaistettiin.

Sarjakuvan legitimaatiopyrkimykset ilmenivät muun muassa siten, että Amos Andersonin taidemuseo järjesti vuonna 1970 suuren saksalaisen sarjakuvanäyttelyn. Sen tiloissa perustettiin Suomen sarjakuvaseura loppuvuodesta 1971. Yhdistys alkoi julkaista Sarjainfo-lehteä vuonna 1972, järjestää sarjakuva-alan huutokauppoja ja puhua sarjakuvien arvostuksen ja nimenomaan kotimaisen sarjakuvan puolesta eri foorumeilla.

Ehkä tärkeimmäksi sarjakuvaseuran toiminnan muodoksi on vuosien mittaan vakiintunut Helsingin sarjakuvafestivaali. Tapahtuma on koonnut yhteen sekä piirtäjät, kustantajat että tavalliset sarjakuvan lukijat.

Sarjakuvafestivaalin edeltäjänä toimi Piirtäjäpäiviksi kutsuttu tapahtuma, jonka Suomen sarjakuvaseura järjesti seminaarimuotoisina ▶

SARJAINFO 9

© VESA LAMASTIO

Vuonna 2005 vieraina kävivät Blacksad-taiteilijat Juan Díaz Canales ja Juanjo Guarnido.

vuosina 1979 ja 1981. Muodoltaan tapahtuma muistutti enemmän pienen alan ammatillista koulutustapahtumaa kuin nykymuotoista, suuremmalle yleisölle suunnattua ja ohjelmistoltaan laaja-alaista festivaalia. Ensimmäisille piirtäjäpäiville osallistui noin 50 piirtäjää. Ulkomaanvieraaksi oli kutsuttu ranskalaiseen Pilote-lehteen piirtänyt Guy Mouminoux.

Vuonna 1982 ja 1984 sarjakuvaseura järjesti Animaatiopäivät Bio Illusionissa. Uusi lähtölaukaus sarjakuvatapahtumalle tapahtui kuitenkin jo 1983, jolloin Piirtäjäpäivät heräsivät henkiin sarjakuvafestivaalin nimellä. Vetonaulana uudelle, Vanhalla ylioppilastalolla järjestetylle tapahtumalle toimi Ranskassa asuvan, mutta Jugoslaviassa syntyneen sarjakuvan maailmantähden Enki Bilalin vierailu. Bilal on vieraillut Helsingissä myöhemminkin, vuonna 2000.

Piirtäjäpäivät oli pienen, sarjakuviin intohi-

Bilalin vierailu vuonna 1983 oli jättimenestys

moisesti suhtautuvan yleisön tapahtuma. Sarjakuvafestivaalit tavoitteli laajempaa kävijäjoukkoa. "Siihen aikaan kansainvälisiä vieraita ei juuri maassa käynyt. Bilalin vierailu olikin jättimenestys. Signecrausjono ulottui Vanhan lavalta ulos asti", tapahtumaa tuolloin organisoinut Heikki Jokinen muistelee.

Resurssipulan vuoksi tapahtuma järjestettiin noin kahden vuoden välein. Tärkeässä roolissa olivat piirtäjähaastattelut, alan tilaa ja ongelmia kartoittavat paneelikeskustelut ja piirtäjäpaja. Myös ulkomaisia vieraita nähtiin jo 1980-luvulla, muiden muassa Lucky Luken piirtäjä Morris, Valerian-sarjakuvan piirtäjä Jean-Claude Mézières ja ligne claire -piirtäjä Serge Clerc.

Varsinkin Mézières'n vierailu on jäänyt monen aikalaisen muistoihin. Hän on käynyt sarjakuvafestivaalilla myöhemminkin, käsikirjoittaja Pierre Christinin kanssa.

"Olihan se päheetä nähdä omat idolinsa. Mé-

zières ja Christin kävivät Suomessa silloin, kun sarja eli vielä kultakauttaan", toimittaja Toni Jerman muistelee.

Nousu alan ykköstapahtumaksi

Nykyisen kaltainen, laajempaa kävijäkuntaa tavoitteleva sarjakuvafestivaali sai alkunsa vuonna 1988, jolloin festivaalisihteerinä toimi Harri Römpötti. Underground-teemaisen tapahtuman ulkomaisena vieraana olivat Friikkilän veljekset -sarjakuvan tekijä Gilbert Shelton ja englantilainen Hunt Emerson, jonka tuotantoa esiteltiin myös näyttelyssä. Samalla tapahtuma vakiintui kaksipäiväiseksi ja jokavuotiseksi. Myös Vanha ylioppilastalo vakiintui järjestämispaikaksi: tapahtuma pidettiin siellä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta vuoteen 1999 asti.

Kustannustoimittaja ja sarjakuva-alan taustavaikeuttaja Reija Nieminen toimi sarjakuvafestivaalin tuottajana vuosina 1995–2001. Niemisen luotsaaman kuuden vuoden aikana tapahtuma sai nykyiset raaminsa. Myynnin ja julkisen keskustelun rinnalle tulivat etenkin sarjakuvanäytelyt ja kansainvälisten taiteilijaryhmien vierailut.

Sarjakuvafestivaali oli alkanut 1990-luvun alussa vakiinnuttaa asemansa tapahtumana. Sarjakuva oli lopultakin saavuttamassa edes jonkinlaista legitimitettiin taiteenalana, suomalaisen laatusarjakuvan nousun, julkisen keskustelun sekä sarjakuvaseuran ja sen ulkopuolisten aktiivien työn ansiosta.

Se näkyi sekä Opetusministeriöltä että Helsingin kaupungilta ja cri säätiöiltä saatujen apurahojen määrän kasvuna. Lyhyessä ajassa budjetti moninkertaistui, minkä ansiosta suunnittelu ja visiointi onnistuivat aiempaa paremmin. Tapahtuma sai lopultakin edes jonkinlaisen takeen jatkuvuudesta. Varat kuitenkin ohjattiin – ja ohjataan vieläkin – työvoimakulujen sijaan näkyviin tuloksiin eli näyttelyjen järjestämiseen ja ulkomaanvieraisiin. Festivaalilla ei tänäkään päivänä ole varaa palkata edes puolipäiväistä työntekijää pysyvästi, vaikka se olisi tapahtuman jatkuvuuden, suunnittelun ja varainhankinnan kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Reija Niemisen aikana sarjakuvafestivaali alkoi seurata maailman sarjakuvavirtauksia entistä aktiivisemmin. Siinä missä maahan oli aikai-

7. Sarjakuvafestivaalit 26. ja 27. lokakuuta 1991

6. Sarjakuvafestivaalit 26. ja 27. toukokuuta 1990

© WIL EISNER

© PETERI ARTURI ASKANEN

Marc-Antoine Mathieu vieraili Helsingin sarjakuvafestivaalilla 1990-luvun alussa. Moni muistelee häntä vieläkin yhtenä tapahtuman tasokkaimmista ja karismaattisimmista vieraista kautta aikojen.

© JAAKKO SEPPÄNEN

semmin tuotu lähinnä jo suomeksi käännettyjä ja valmiiksi tunnettuja piirtäjiä, nyt tapahtuma haisteli kiihkeämmin uusia tuulia. Niemisen tuottajakaudella Suomessa nähtiin ensi kerran muun muassa ranskalaisten L'Association- ja Amok-kustantamojen sekä belgialaisen Fréon-ryhmän ja slovenialaisen Stripburger-ryhmän taiteilijoiden töitä. Tärkeä silmien avaaja nuorelle piirtäjäskupolvelle oli myös uuden sveitsiläisen sarjakuvan näyttely (1997). Yksittäisistä taiteilijoista mainittakoon kanadalaiset Julie Doucet, Seth ja Chester Brown, englantilainen Neil Gaiman ja espanjalainen Max.

Niemisen tuottajakausi huipentui vuoden 2000 sarjakuvafestivaaliin, joka on ollut tähänastista suurellisin. Helsingin kulttuurikaupunkibudjetista herunut lisärahoitus mahdollisti useita näkyviä projekteja. Itse festivaali järjestettiin VR:n makasiineilla, minkä lisäksi mm. Ateenumissa oli *Eilisen huomiset* -näyttely science fiction -sarjakuvien tulevaisuuskuvasta, yhteistyössä Brysselin sarjakuvamuseon kanssa.

Kotimaisen sarjakuvan renessanssi

Sarjakuvafestivaali muuttui 1990-luvulla keräilijä- ja fanitapahtumasta eri alojen kanssa yhteistyössä toimivaksi yleisötapahtumaksi siksi, että koko sarjakuvakenttä mullistui. Vielä 1980-luvun lopussa kotimaisia sarjakuva-albumia ilmestyi vuodessa kahden käden sormin lasketta-va määrä.

1990-luvulla piirtäjät alkoivat kuitenkin tar- ►

Sarjakuvafestivaalit järjestettiin Vanhalla ylioppilastalolla vuoteen 1999 asti.

Otto Sinisalo, hattu ja hassu ohjelmanumero.

SARJAKUVA

Tarmo Koivisto ja Don Rosa tapasivat toisensa.

Black Peider alias Petteri Tikkanen esiintyy sarjakuvafestivaaleilla.

© JAAKKO SEPÄNEN

jota aiempaa enemmän sarjojaan sanomalehtiin. He alkoivat myös tehdä pidempiä, haastavampia ja visuaalisesti kiehtovampia sarjakuvatarinoita. Nykyään kotimaisia sarjakuva-albumia ilmestyy vuosittain kymmeniä kappaletta. Yksistään Sarjakuva-Finlandia-palkinnon ehdokkaina oli tänä vuonna 56 albumia.

Tekijöiden panos on näkynyt myös Helsingin sarjakuvafestivaalilla, joka on pyrkinyt johdonmukaisesti nostamaan esiin kotimaista sarjakuvaa ja etenkin nuoria, asemaansa vakiinnuttamattomia tekijöitä. Suomalaisen sarjakuvakentän vireys näkyy myös siten, että tapahtuma on alkanut kiinnostaa kansainvälisestikin: yhä useampi kustantajan edustaja, taiteilija tai festivaalituottaja piipahtaa Helsingissä tutustumassa tarjontaan ja tekijöihin. Tärkeä nuorten piirtäjien "farmiliiga" on ollut omakustanteille pyhitet-

ty Pienlehtitaivas, joka on ollut jossain muodossa olemassa 1990-luvulta lähtien.

Moni pitää vähälevikkisen kotimaisen sarjakuvan tukemista jopa koko tapahtuman tärkeimpänä funktiona. Helsingin sarjakuvafestivaali on paitsi suomalaisen sarjakuvakulttuurin myös sarjakuvajulkaisujen monipuolisuuden, määrän ja niiden saaman julkisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeä tapahtuma.

Tämän ja edellisen vuosikymmenen sarjaku-

henteli pariakymmentä prosenttia koko vuoden liikevaihdostamme. Kun olemme kasvaneet kustantajana, se on tietysti pienentynyt. Itse asiassa tilanne on muuttunut parissa vuodessa. Nykyään myynti sarjakuvafestivaaleilla on vähäistä, ja tuskin on enää yhtäkään minikustantamoa, joka pyörii festarimyyynnillä. Syynä on uutuuskirjojen määrän valtava kasvu. Tarjontaa on niin paljon, ettei yleisöllä riitä rahat ostaa kuin pieni osa kaikesta", Aseman Ville Ranta pohtii.

Helsingin sarjakuvafestivaalit on sarjakuvakulttuurin kannalta ensiarvoisen tärkeä tapahtuma

Le Dernier Cri -ryhmän Pakito Bolino ja Caroline Sury piirtävät Vanhan lavalla.

velälmään on vaikuttanut vahvasti (kuten muillakin kulttuurin aloilla) pienten erikoiskustantajien voimakas nousu. Painokustannusten lasku ja kaikkien ulottuvilla olevan tietotekniikan ja kuvankäsittelyohjelmien kehitys ovat johtaneet siihen, että kuka tahansa voi julkaista sarjakuva-albumin. Jopa omakustanne voi tänä päivänä olla suhteellisen näyttävän näköinen. Siksi monet taiteilijat (mm. Marko Turunen, Jenni Røpe, Kristian Huitula) eivät edes hakeudu isoille kustantajille vaan pyrkivät hoitamaan itse kaiken teoksen piirtämisestä sen myymiseen. Vielä kymmenen vuotta sitten tässä kehityksessä oli jotain äärimmäistä, nykyään se on pikemminkin itsestäänselvyys.

Albumien ja lehtien markkinointi ja jakelu eivät kuitenkaan onnistu juurikaan helpommin kuin aiemmin. Helsingin sarjakuvafestivaali onkin erityisen tärkeä tapahtuma lilliputtikustantajille. Pienkustanteet ovat sarjakuvan laaja-alaisuuden ja piirtäjien kehityksen kannalta tärkeitä. Monia lehtiä ja pienen painoksen albumia myydään lähinnä parissa alan kaupassa, satunnaisesti kirjakaupoissa – ja sarjakuvafestivaaleilla.

"Alkuaikoina sarjakuvafestivaalin myynti lä-

"Tosin uudenlaiset myyntiosastot (mm. Pitkä mies, Sarjakuvan Toivo), joissa myydään paljon muutakin sarjakuvaa kuin yhden kustantamon uutuuksia, myyvät festareilla erittäin hyvin."

Helsingin festivaalin kahtalainen luonne suuren yleisön myyntitapahtumana ja uuden taiteen maahantuoja ei olekaan välttämättä ongelma. Kukin tuottaja luo oman linjansa, mutta parhaimmillaan molemmat tukevat toisiaan.

Kirjoittaja on häärinyt Helsingin sarjakuvafestivaalin taustalla vuodesta 1998. Juttua varten on haastateltu mm. Toni Jerro, Heikki Jokista, Ville Rantaa, Johanna Rojola, Harri Römppöä ja Otto Sinisaloa. Muita lähteitä: Suomen sarjakuvaseuran arkisto. Sarjainfon vuosikerran 1979–. Heikki Jokinen ja Kalervo Pulkkinen: Suomalaisen sarjakuvan ensyklopedia (Kemian sarjakuvakeskus, 1996). Heikki Kaukoranta – Jukka Kemppinen: Sarjakuvat (Otava, 1982). Kalervo Pulkkinen: Ruutujen aika (Suomen sarjakuvaseura, 1991). "Piirtäjäpäivistä sarjakuvafestivaaleihin", Ville Hännisen artikkeli kirjassa Festivaalien Helsinki – Urbaanin festivaalikulttuurin kehitys, tekijät ja kokijat (toim. Satu Silanto, Helsingin kaupungin tietokeskus, 2007). ●

Kun sana kohtaa kuvan.

SYKSYN PÄHEIN SARJAKUVAKATTAUS TARJOAA uutta pitelemätöntä Jubaa, maamme makuuhuoneissa keskustelua kirvoittavaa parisuhdehuumoria sekä länsimaisen näkökulman Kiinaan, naispuolisen Nikke Knattertonin ja viidentoista minuutin verran aseista riisuvaa avoimuutta. Nojaa taaksepäin ja nauti.

Juba:

FRANK VIETTELYSTEN VAUNUSSA

IHMINEN on aina jonkun kanssa – ja aina hukassa. Juban vangitsevan naturalistisessa uutuudessa onnen etsintä on peräänantamatonta ja hulvattoman hauskaa.

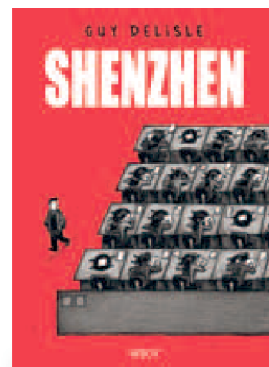
Stéphane Rosse

Teppo Sillantaus

Mikael Gylling:

100 % NAISEN KANSSA

SUOMEN tyylikkään ja humoristisin parisuhdejulkaisu paitsi naisille ja miehille, myös kaikille naisista tai miehistä kiinnostuneille.

Guy Dellsle:

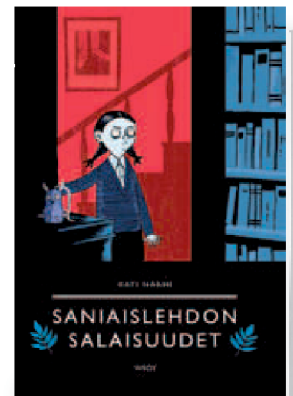
SHENZHEN

MATKAKERTOMUS, jossa palkittu tekijä kuvaa humoristisesti väärinkäsityksiä ja yllätyksiä, joita elämä Kiinassa länsimaalaiselle tarjoaa. Suom. Saara Pääkkönen.

MYÖS GUY DELISLELTÄ:

Merkintöjä Burmasta

Pjongjang

Kati Närhi:

SANIAISLEHDON SALAISUUDET

NOKKELAN humoristinen, kovasti odotettu sarjakuvavuutuus! Konstailematon Agnes, kotimaisen sarjakuvan uusi sankaritar, selvittää kotikaupunkinsa Planktonin mysteerit.

Lauri Ahtinen:

VIIDENTOISTA MINUUTIN YKSINÄISYYS

KOSTEAN totisten silmien paluu! Tapaamme Muumipeikon lehtolapsen ja tutustumme uuden ajan siivousfirmoihin. Jatkaa *Melankolian* kaksi huonetta ja keittiö -albumin inhimillistä uskottavuutta.

IHMISSUHDEPAINOTTEISIA TOIMINTASEIKKAILUJA.